

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การบรรลุนิยามของกลุ่มบุคคลหลากหลายอาชีพในพระพุทธศาสนาเถรวาท” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) และการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องอาชีพในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาการบรรลุนิยามของกลุ่มบุคคลหลากหลายอาชีพในสังคมสมัยพุทธกาล ๓) เพื่อวิเคราะห์การบรรลุนิยามในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งผลการวิจัยมีข้อสรุปได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๑) คำว่า อาชีพ ทางภาษาศาสตร์ มาจากคำสันสกฤต แต่ในภาษาบาลีใช้คำว่า อาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีวิต การทำมาหากิน เป็นต้น อาชีพในสมัยพุทธกาลที่ปรากฏในพระไตรปิฎกโดยการระบุชื่ออาชีพมี ๒๔ อาชีพ เช่น พลช้าง พลม้า ทาสเรือนเบี้ย พ่อครัว ช่างดอกไม้ นักบุญชี เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอาชีพอื่นๆ ที่มิได้ระบุชื่อโดยตรง เพียงแต่ใช้คำว่า “อาชีพที่อาศัยศิลปะอย่างอื่นทำนองนี้” ส่วนในคัมภีร์อรรถกถา ได้ระบุชื่อของอาชีพในสมัยพุทธกาลมากกว่าในพระไตรปิฎก โดยสามารถจัดเป็น ๗ กลุ่มอาชีพ คือ อาชีพบริการ อาชีพช่างฝีมือ วิชาชีพ อาชีพบันเทิงธุรกิจ อาชีพรับราชการ อาชีพค้าขาย และ การเลี้ยงสัตว์และเกษตรกรรม

พระพุทธศาสนาเถรวาท เน้นย้ำในเรื่องอาชีพสุจริตเป็นเบื้องต้น ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติดำเนินไปตามหลักอาชีพที่สุจริตนั้น ย่อมมีความสัมพันธ์กับอาชีพในอริยมรรคอันได้แก่ สัมมาอาชีวะ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการดำเนินไปสู่การบรรลุนิยาม หลีกเลียงจากมิจฉาอาชีวะ อันเป็นทางอบายหาญนะ

๒) การบรรลุนิยาม หมายถึง การสำเร็จหรือถึงจุดหมายในพระพุทธศาสนา ตั้งแต่การเข้าใจธรรมในระดับต้นๆ คือ ระดับโลกียะ จนถึงเข้าใจถึงธรรมในระดับมรรคผล คือ ระดับโลกุตระ จัดเป็น ๔ ระดับคือ ระดับโสดาบัน ระดับสกิทาคามี ระดับอนาคามี และระดับอรหัต

กลุ่มบุคคลหลากหลายอาชีพที่ปรากฏอยู่ในพุทธศาสนานั้น ล้วนมาจากหลายวาระ มีจิตและความคิดที่แตกต่างกันไป บุคคลที่จะสามารถบรรลุนิยามในขณะที่มีอาชีพที่แตกต่างกันนี้ถ้าหากปราศจากความคิดแบบโยนิโสมนสิการแล้ว การทำอาชีพต่างๆย่อมไม่สามารถจะถึงความสมบูรณ์

ได้ พระมหาสาวกทั้ง ๘๐ องค์ เป็นกรณีศึกษาที่แสดงให้เห็นความหลากหลายของกลุ่มบุคคลหลากหลายอาชีพ

๓) อาชีพของบุคคล มีผลต่อการบรรลุนิพพาน โดยต้องเป็นสัมมาอาชีพ อันเป็นองค์ธรรมข้อ ๑ ในมรรค ดังกรณีพระมหาสาวก ๘๐ องค์ ที่ลักษณะการบรรลุนิพพานของท่านที่มีอาชีพเดียวกันจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันเป็นส่วนมาก การประกอบอาชีพในปัจจุบันอย่างเดียว ยังไม่พอเพียงที่จะส่งผลให้เกิดการบรรลุนิพพานของแต่ละบุคคล หากแต่จะต้องมีปัจจัยที่ส่งผลต่ออาชีพและการบรรลุนิพพานอีก ๔ ประการ คือ การได้สั่งสมบุญมาแต่ชาติปางก่อน การดำรงตนไว้ในทางที่ถูกต้อง การได้พบกัลยาณมิตรผู้ชี้แนะทรัพย์ให้ และการได้อยู่ในสถานที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม อาชีพของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน ยังอาจส่งผลให้เกิดการบรรลุนิพพานได้ ถ้าหากอาชีพนั้นเป็นสัมมาอาชีพะจริงๆ และยังมีผู้ดำเนินปฏิบัติตามอริยมรรคอยู่

๕.๒. ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การบรรลุนิพพานของกลุ่มบุคคลหลากหลายอาชีพในพระพุทธศาสนาเถรวาท” เพื่อให้คนเราได้ตระหนักถึงความสำคัญของการประกอบอาชีพการเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพที่ผิดศีลธรรม ผิดกฎหมายบ้านเมือง ผิดจารีตประเพณีของสังคม โดยเฉพาะอาชีพที่เป็นมิจฉาวฉิบา ตามทัศนะทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นต้นเหตุของปัญหาในสังคมปัจจุบัน

เพื่อให้ตระหนักถึงการประกอบอาชีพที่ถูกต้องไม่ผิดศีลธรรม ไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง ไม่ผิดจารีตประเพณีของสังคม จึงขอเสนอแนะข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับอาชีพเพื่อให้ผู้บริหารระดับประเทศหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้พิจารณา ดังนี้

๑. ให้ผู้บริหารในส่วนต่างๆ ของประเทศได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะการพัฒนาความรู้เพื่อให้คนในชาติมีอาชีพ มีงานทำทุกคน จะทำให้ลดปัญหาการประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม ผิดจารีตประเพณีของสังคม

๒. ปลุกฝังศีลธรรมแก่คนในสังคม โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว เด็ก เยาวชน คนวัยทำงาน ให้รู้จักผิดชอบชั่วดี ให้รู้จักภูมิใจในอาชีพที่สุจริตของตนเอง

๓. ส่งเสริมสนับสนุนบุคคลที่ประกอบอาชีพที่สุจริต รู้จักเพียงพอในความเป็นอยู่พอเพียง ในการประกอบอาชีพเลี้ยงชีพพอเพียงแก่ อัตถภาพ

๔. สร้างจิตสำนึกในการใช้จ่ายที่เกินพอแก่ความเป็นอยู่ เช่นการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น ลดเลืกอบายมุขต่างๆตั้งมั่นอยู่ในศีล ๕ อย่างเคร่งครัด ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่

เยาวชนและสังคม โดยเฉพาะที่สำคัญผู้นำระดับประเทศฝ่ายต่างๆควรตระหนักถึงความสำคัญของพุทธศาสนาที่สามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีสติ ปัญญา รู้จักบาปบุญคุณโทษ ปัญหาสังคมทางด้านมิชฌาวณิชา ก็จะลดน้อยลงไปได้

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาความสำคัญของอาชีวะกับการบรรลุนิธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท หลักธรรมตลอดจนถึงอาชีพของบุคคลต่างๆที่มีส่วนในการบรรลุนิธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาเรื่องอาชีวะกับการบรรลุนิธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท สำหรับการวิจัยในโอกาสต่อไปผู้มีความสนใจที่จะทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ขอเสนอแนะในหัวข้อเรื่องต่อไปนี้

๑. ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบอาชีวะกับนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบัน
๒. ศึกษาวิเคราะห์ อาชีวะกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง
๓. ศึกษาวิเคราะห์ เปรียบเทียบอาชีวะในพระพุทธศาสนากับการประกอบอาชีพที่ไม่ผิด

กฎหมายในฝ่ายราชอาณาจักร

๔. ศึกษาเปรียบเทียบอาชีวะในพระพุทธศาสนากับศาสนาอื่นๆ

งานวิจัยที่นำเสนอนี้ย่อมจะเป็นประโยชน์ในการช่วยให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจเรื่องชัดเจนยิ่งขึ้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และต่อสังคมได้เพื่อความสุข ความเจริญในชีวิตและในหน้าที่ต่อไป